

KARDYNAŁ WYSZYŃSKI A WOLNOŚĆ RELIGIJNA W EUROPIE

Wydawnictwo

bernardinum

Pelplin 2021

© Uniwersyteckie Centrum Badań Wolności Religijnej, Warszawa 2021

Redakcja naukowa

ks. prof. dr hab. Jan Kazimierz Przybyłowski

Redaktor prowadzący

ks. dr hab. Waldemar Ciśło, prof. UKSW

Redakcja

ks. dr Mariusz Boguszewski, dr Marlena Kałużyńska-Tyburska,
ks. dr Andrzej Kwaśniewski, ks. dr Rafał Pokrywiński

Recenzenci

ks. prof. dr hab. Ryszard Czekalski, UKSW Warszawa
ks. dr hab. Stanisław Łabendowicz, prof. KUL, Lublin

Korekta

Urszula Hańkiewicz

Łamanie i projekt okładki

Grzegorz Sztandera

ISBN 978-83-8127-702-0

Wydawnictwo „Bernardinum” Sp. z o.o.

ul. Biskupa Dominika 11, 83-130 Pelplin
tel. 58 536 17 57, fax 58 536 17 26
bernardinum@bernardinum.com.pl
www.bernardinum.com.pl

Druk i oprawa:

Drukarnia Wydawnictwa „Bernardinum” Sp. z o.o., Pelplin

ZAKOŃCZENIE

Perspektywa europejskiego poszukiwania wolności

Działalność naukowa prowadzona na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w ramach prac Uniwersyteckiego Centrum Badań Wolności Religijnej zaowocowała publikacją wydaną z okazji beatyfikacji kard. Stefana Wyszyńskiego. Kształt publikowanych prac i ich układ w spisie treści odzwierciedla koncepcję badań. Część pierwsza książki zawiera wybór tekstów źródłowych na temat wolności religijnej. Kolekcja powstała poprzez wybór ks. prof. Rafała Bednarczyka. Teksty zostały udostępnione przez Instytut Prymasowski Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie. Tematyczna kolekcja została zbudowana z wypowiedzi i innych przekazów, na temat aktualnego wówczas ograniczania wolności religijnej w Polsce przez komunistyczne państwo. Obok aspektu negatywnego wyrazisty jest w tych źródłach temat aktywizowania wiernych w kierunku pokojowego przeciwstawiania się polityce laicyzacji i ateizacji społeczeństwa. Wartość zbioru polega na zaprezentowaniu tekstów mało znanych i niewykorzystanych w badaniach. Poprzez publikację źródeł udzielony został głos bohaterowi publikacji kard. S. Wyszyńskiemu.

Część druga to artykuły dotyczące kwestii wolności religii w Polsce. Trzy artykuły autorstwa księży: ks. dr. Rafała Pokrywińskiego, ks. prof. Jana Kazimierza Przybyłowskiego i ks. prof. Rafała Bednarczyka skupione są na nauczaniu kard. S. Wyszyńskiego. Opracowane nauczanie dotyczy aspektów katolicyzm – naród i wolność. Refleksja ta, poruszając się w przestrzeni: Kościół, naród i wolność, osadzona została w specyficznym polskim doświadczeniu historycznym. Dwa kolejne artykuły wiążą się również z polskim doświadczeniem widziarnym jednak od strony wydarzeń i polityki. Prof. Wiesław Jan Wysocki

opracował kwestię prześladowań kard. S. Wyszyńskiego przez Służbę Bezpieczeństwa. Artykuł ks. dr. Andrzeja Kwaśniewskiego to przedstawienie obchodów milenijnych w diecezji kieleckiej. Obchody te zgromadziły 120 tys. ludzi (10% mieszkańców diecezji) i wskazały na kluczową rolę Prymasa w duszpasterskim wysiłku Kościoła w okresie milenium. Artykuł dr Marleny Kałużyńskiej-Tyburskiej nawiązuje do parafrazy słów kard. S. Wyszyńskiego – „Czas to miłość” i podejmuje w twórczy sposób problematykę spędzania czasu w Internecie.

Część trzecia książki jest zbudowana z naukowych artykułów, które ukazują osobę i dzieło kard. Stefana Wyszyńskiego w kontekście międzynarodowym i krajowym. Ks. prof. Ferenc Beran wskazuje na podobieństwo postaw kardynałów Józefa Mindszentego i Stefana Wyszyńskiego. Argumentuje to m.in. wspólnymi cechami osobowości i wspólnym losem, a także „swoistą środkowoeuropejską duchowością”. Ojciec prof. Ladislav Csontos przedstawił temat pomocy udzielanej przez kard. S. Wyszyńskiego prześladowanemu Kościołowi na Słowacji. Profesor Oksana Kaliszczuk ukazała religijną politykę państwową w powojennej sowieckiej Ukrainie. Trzy pierwsze artykuły dotyczą więc bezpośrednio sytuacji religijnej w trzech wybranych krajach europejskich.

Dwa kolejne artykuły dotyczą problemu działań kard. S. Wyszyńskiego w zachodniej części Europy. Działania te były obliczone na osiągnięcie pomocy dla Polski oraz katolików z innych krajów Europy zza żelaznej kurtyny. O. prof. Zdzisław J. Kijas omówił wybrane sprawy dotyczące kontaktów z Kurią Rzymską. Wskazał na rolę przyjaźni i zaufania, które kard. S. Wyszyński dzielił z kolejnymi papieżami. Pozwalało mu to na skuteczne działanie w skali międzynarodowej. Działania te dzieliły się na dwie grupy – sprawy Kościoła w Polsce oraz problemy Kościoła w Europie Środkowej i Wschodniej. Artykuł dr Anny Kołodziejskiej na temat Marii Winowskiej odśladania kulisy organizacji pracy kard. S. Wyszyńskiego na terenie zachodniej Europy. Maria Winowska, posiadając wieloletnie doświadczenie jako redaktorka, wydawca i autorka, zajmowała się przygotowaniem do

druku tekstów prymasa i sprawami organizacyjnymi związanymi z wydaniem jego książek za granicą. Ponadto służyła w kontaktach z przedstawicielami instytucji kościelnych we Francji, Włoszech, Niemczech i Anglii oraz z dziennikarzami, zarówno mediów zagranicznych, jak i polskiej prasy emigracyjnej.

Ks. prof. Ferenc Beran w swoim artykule postawił pytanie: Czy istnieje duchowość środkowoeuropejska? Pytanie to otwiera dalszy dyskurs naukowy i może być stymulatorem badań. Ks. prof. Daniel Olszewski w swoich badaniach nad polską kulturą religijną wskazuje na trwałość podstawowych cech tego fenomenu. Polska kultura religijna, przechodząc próbę dechrystianizacji w XIX wieku, nie została naruszona i wyszła wzmocniona z tego doświadczenia. Jedną z cech polskiej religijności jest sprzężenie więzi narodowości z religią. Cecha ta jest wspólna dla narodów środkowoeuropejskich. Pozostaje to w opozycji do mentalności zachodnioeuropejskiej gdzie odpowiednikiem tego jest więź państwowo-narodowa¹.

Publikowana książka jest owocem prac środowiska naukowego budowanego przy Uniwersyteckim Centrum Badań Wolności Religijnej. Autorzy zagraniczni i krajowi podjęli prace naukowe w atmosferze beatyfikacji kard. S. Wyszyńskiego i uczynili je zbiorowym wotum wykonanym z artykułów wydrukowanych na papierze. Dotknięcie tej tematyki jest jednocześnie pochyleniem się nad istotnym doświadczeniem historycznym narodu polskiego. Wolność religijna jest obecna w podjętej problematyce i przewija się w każdym artykule. Kształt polskiej walki o wolność religijną w czasach komunizmu wypływał z unikalnego w skali europejskiej doświadczenia polskiej tolerancji religijnej sięgającej czasów średniowiecza. Na terenie dawnego Królestwa Polskiego żyli wyznawcy innych religii, którzy posiadali własne prawa zapewniane im w Polsce od czasów piastowskich. Tolerancja ukształtowała specyfikę rozwijającego się w Polsce katolicyzmu

¹ Por. D. Olszewski, *Polska kultura religijna na przełomie XIX i XX wieku*, Warszawa 1996, s. 291–296.

związanego z polską tożsamością narodową. Ponadto podjęte prace nad życiem i dziełem kard. S. Wyszyńskiego ujawniają znamiona reprezentatywności polskiego doświadczenia walki o wolność religijną w szerszej skali – środkowoeuropejskiej obejmującej narody zamieszkujące teren nazywany obecnie Trójmorzem.

Ks. dr Andrzej Kwaśniewski